

Zázračné momenty atletiky

V historii sportu existuje několik momentů, které dodnes vyvolávají úžas. Jde o zcela mimořádné výkony, jež **posunuly hranice lidských možností** na dříve zcela nemyslitelné mety

Dějiny sportu mohou být v některých ohledech stejně zajímavé a fascinující jako dějiny obecné a v atletice, nejelementárnějším sportovním odvětví vůbec, to platí dvojnásob. Vždyť běhat, skákat a házet se musel naučit přinejmenším již člověk zručný před více než dvěma miliony let. V tehdejší mladotřetihorním východoafrickém světě plném dravých šelem a jiných nebezpečných zvířat však byly atletické dovednosti otázkou života a smrti, nikoliv pouhé zábavy. Ti rychlejší a silnější měli nesrovnatelně větší šanci přežít, dá se tedy s trochou nadsázky říci, že evoluce ráda pracuje s „atletickými“ geny.

Atletické výkony válečných hrdinů

Po celé další historické období člověka byly fyzické dispozice velmi důležitým faktorem pro přežití, a to zvláště ve válečných dobách, neboť před zavedením střelného prachu byl voják výrazně odkázan na tělesnou kondici a výdrž. Vzhledem k tomu, že celé lidské dějiny jsou protkány spletitou sítí válečných konfliktů, uplatňovaly se tyto dispozice dost často.

Není pochyb o tom, že mnozí hrdinové a „atleti“ starověku a středověku již dosahovali v době bez spolehlivě měřících přístrojů úctyhodných výkonů. Příkladem za všechny může být řecký běžec Feidippidés, který po vítězné bitvě u Marathónu (zřejmě 12. 9. 490 př. n. l.) běžel údajně oznámit porážku Peršanů do zhruba 40 kilometrů vzdálených Athén. Tento ohromný výkon však zaplatil životem. Je-li tato historka pravdivá,

pak se bohužel první dosažený čas na „maratónské“ trati nikde nedochoval.

Právě Řecko je příznačně kolébkou atletiky, jejíž původní význam zde byl především „boj a zápasení“, nikoliv pouze mírové závodění. Atletika byla hlavní náplní již antických olympijských her. Starověký pentathlon (pětiboj) obsahoval kromě zápasu i běh, skok do dálky a hod diskem a oštěpem. Ve středověku se pěstovaly běhy, skoky a hody v rámci lidových her a slavností jako forma zábavy, zatím však bez přesných pravidel.

disciplíny jako skok do dálky a do výšky, vrh kamenem, hod kriketovým míčkem a kladivem. Koncem 19. století se začíná atletika šířit z Anglie do dalších evropských zemí i do zámoří. Od roku 1912 se vedou oficiální rekordní statistiky a teprve během 20. století se člověk dostává v celé své miliony let trávající evoluci na pomyslný výkonnostní vrchol, který dosud není ukončen. Lidská fyzická výkonnost se ale za posledních pár desítek let již výrazně přiblížila svým limitům (viz Svět 11/2007, str. 20).

Michael Johnson běžel na rekordní 200metrové trati obě „stovky“ v průměru za 9,66 s, což odsunuje světový rekord nejkratšího sprintu mezi výkony druhé kategorie

Limity fyzické výkonnosti

Atletika jako novodobé sportovní odvětví vznikla nespíš v Anglii. Již během 17. století se zde konaly běžecké závody, a to především na dlouhé vzdálenosti. V polovině 19. století se však tvořily kroužky amatérů a vznikaly první sportovní kluby. V programu závodů se pak začínají objevovat i technické

víte že?

Před skokem Roberta Beamona v Mexiku byl **světový rekord ve skoku do dálky posunut od roku 1901 třináctkrát**, průměrně o šest a nejvíce o patnáct centimetrů. Po svém famózním výkonu 8,90 m už Beamon nikdy neskočil více než 8,22 m.

Johnsonův neuvěřitelný čas 19,32 s se stal **symbolem sportovního úspěchu** i v několika reklamách.

» Bob Beamon při svém rekordním letu a při dopadu. V tomto okamžiku už sice tuší, že skok je neobvykle dlouhý, ale teprve po přepočtu délky z metru na anglosaské stopy pochopil, jak obrovsky posunul dálkařský rekord

Owens, Beamon, Kratochvílová ...

V moderní historii atletiky, která se počítá již asi na půldruhé století, ovšem na spolehlivé organizační bázi teprve od olympijských her ve Stockholmu v roce 1912, se odehrálo mnoho významných momentů, kdy výkonnost některého výjimečného atleta dalece předběhla svou dobu. Takových atletů by šlo jmenovat několik desítek, od finského běžce Paava Nurmiho přes amerického hrdinu nacistické berlínské olympiády Jesseho Owense až po dálkaře Roberta Beamona, čtvrtkaře Lee Ewanse nebo fenomenálního Michaela Johnsona. Z žen bychom jistě nemohli vynechat nizozemskou atletku, věnující se mnoha disciplínám, Fanny Blankers-Koenovou, kontroverzní americkou sprinterku Florence Griffith-Joynerovou nebo i naši běžkyni především středních tratí Jarmilu Kratochvílovou, jejíž světový rekord na 800 metrů (1:53,28 min) platí již neuvěřitelných 25 let.

Každý atletický světový rekord měl ve své době nepopiratelný nádech dokonalosti a preciznosti. Přeskočit sportovní dějiny o celá desetiletí se však povedlo jen několikrát v celé historii tohoto fyzicky náročného sportu. Uvedme si dva výjimečné příklady za všechny.

O půl metru dál

Dodnes je jako jeden z „magických momentů“ označována rekordní dálka již zmiňovaného Roberta „Boba“ Beamona (USA) z finále olympijských her v Mexico City dne 18. října 1968. V té době teprve 22letému afroamerickému atletovi výrazně napomohla vysoká nadmořská výška – 2 240 metrů nad mořem i maximální povolená podpora větru rovné 2 metry za sekundu. Co se stalo během památného dálkařského závodu, zůstává dodnes předmětem údivu a spekulací zasvěcených i laické veřejnosti.

Po prakticky bezchybném rozběhu a odrazu přišel Beamon do kontaktu s pískem až 890 cm za odrazovým prknem. Stávající světový rekord s hodnotou 835 cm (dodnes se mimočodem jedná o olympijský rekord a druhý nejlepší výkon všech dob). Každý decimetr na této úrovni v dálkařském závodě znamená rozdíl třídy.

Meta stále nedostižná

Po závodě se objevily komentáře, že „Beamon zničil tuto disciplínu“. Sportovní analytici měli na mysli fakt, že americký dálkař posunul rekord do nedosažitelné roviny. Dokonce vzniklo nové adjektivum „Beamonese“ k označení neobvyklých výkonů.

Časopis Sports Illustrated označil Beamonovu dálku za jeden z pěti největších sportovních momentů 20. století a tento rekord vydržel celých 23 let. Teprve na atletickém mistrovství světa v japonském Tokiu v roce 1991 jej překonal další Američan Mike Powell (*1963) dosud platným rekordním výkonem 895 cm. Ani dnes, celých 40 let po olympijských hrách v Mexiku, se však k výkonu Boba Beamona současní dálkaři nedokáží přiblížit na víc než zhruba 30 cm.

Čas z jiného světa

Podobně jako Beamon v Mexiku zazářil na olympijských hrách v Atlantě v roce 1996 famózní americký sprinter Michael Douane Johnson (*1967). Právě s Beamonem bývá jeho výkon ve finálovém běhu na 200 metrů často srovnáván. Johnson takřka doletěl do cíle v neuvěřitelném čase 19,32 s. Do té doby držel světový rekord na dvoustovce Ital Pietro Mennea (*1952) časem 19,72 s, Johnson tedy běžel o celé 4 desetiny rychleji! Ve sprintu na vrcholné úrovni přitom hraje roli každá setina sekundy a světové rekordy se řádově posunují jen o několik setin, na stovce spíše po jednotlivých setinách.

Pokud tedy někdo překoná rekord ve sprintu o celou desetinu, což odpovídá zhruba jednomu metru na trati, je to obrovské vylepšení. Překoná-li však někdo rekord o čtyři desetiny, jedná se o čas „z jiného světa“. Johnsonův rekord je tak kvalitní,

Michael Johnson běžel při svém rekordu na dvoustovkové trati v čase 9,20 s. Když se v cíli ohlédl na světelnou tabuli s časem, jeho soupeři se teprve blížili k cílové čáře

že se k němu za dobu jeho existence, tedy posledních dvanáct let, nedokázal nikdo ani přiblížit na více než 30–50 setin sekundy.

Nejrychlejší stovkař na dvoustovce

Neuvěřitelný čas Johnsonova běhu byl dosažen především díky ohromné akceleraci ve druhé polovině trati. Sprinter proběhl první, pevnou stovku do zatáčky za výborných 10,12 s, ale potom místo „obvyklých“ zhruba 9,6–10,0 s prolétl druhou letmou stovku za 9,20 s, což nikdo před ním a zatím ani po něm zdaleka nedokázal. Druhý sprinter v cíli, Frank Frederics z Namibie (*1967), zaběhl fantastický africký rekord 19,68 s, kterým by na kterémko-

První elektronicky změřená stovka za 9,95 s amerického sprintera Jima Hinese (*1946) z roku 1968 byla rekordní po dalších 15 let.

Dosud platným světovým rekordem ve vrhu koulí v hale (22,50 m již z roku 1977) se může chlubit úspěšná koulařka Helena Fibingerová (*1949). Dnes jsou zlaté medaile z nejvyšších soutěží prezentovány za výkon zhruba o dva metry kratší.

První běh na 400 metrů překážek pod 47 sekund (46,78) Američana Kevina Younga (*1966) z roku 1992 je dosud platným rekordem.

Fenomenální ukrajinský tyčkař Sergej Bubka (*1963) vytvořil 35 světových rekordů včetně stále platných – v hale (615 cm z roku 1993), pod otevřeným nebem (614 cm z roku 1994).

Na dosud platné rekordy americké sprinterky Florence Griffith-Joynerové (1959–1998) na tratích 100 m (10,49 s) a 200 m (21,34 s)

v roce 1988 vrhá stín pochybností několik skutečností. Jednak neobvykle rychlé zlepšení výkonnosti a nepřirozený nárůst svalové hmoty a rovněž předčasná smrt zadušením ve spánku, kvůli kterým je tato atletka podezřívána z aktivního užívání dopinku.

U Emila Zátopka (1922–2000) je těžké vybrat jakýkoliv jeho výkon a poukázat na něj jednotlivě. Překonal 18 světových rekordů (!) a jako jediný běžec v historii zvítězil ve třech nejdelších běžeckých disciplínách na jedné olympijských hrách – v Helsinkách v roce 1952 zvítězil na tratích 5 000 m, 10 000 m i v prestižním maratónu, což nikdo v budoucnosti již zřejmě nedokáže.

Jarmila Kratochvílová (*1951) stále drží světový rekord v běhu na 800 metrů časem 1:53,28 min. (Mnichov, 1983), kromě toho však také druhý nejlepší výkon historie na 400 m časem

47,99 s. (Helsinky 1983; první běh pod 48 sekund v historii). O rok dříve navíc zaběhla v Miláně také dosud platný světový rekord na 400 metrů v hale časem 49,59 s.

Jan Železný (*1966) je mimo jiné držitelem tří zlatých (1992, 1996, 2000) a jedné stříbrné medaile (1988) z olympijských her, trojnásobným mistrem světa (1993, 1995, 2001) a vlastníkem současného světového rekordu v hodů oštěpem z roku 1996 (98,48 metru). Jako jediný třikrát v historii přehodil 95 metrů, což se zatím od změny těžiště oštěpu nikomu jinému nepovedlo. Od zavedení nových pravidel bylo oštěpem 83krát hozeno přes 90 metrů, z toho 52 hodů patří Železnému.

Česká vícebojařská škola je fenoménem přelomu letopočtu. Od olympijského vítězství Roberta Změlíka (*1969) v Barceloně

v roce 1992, přes světový rekord a tři tituly z mistrovství světa Tomáše Dvořáka (*1972) až po první devítitisícový desetiboj (od změny bodování v roce 1984) Romana Šebrleho (*1974). V květnu roku 2001 Šebrle zakončil dvoudenní desetibojařské klání v rakouském Götziisu ziskem 9 026 bodů, což byl první výkon přes 9 000 bodů v této disciplíně.

liv závodě předtím s přehledem zvítězil. Zde se ale obrazně díval Johnsonovi s obrovským odstupem na záda. I třetí muž v cíli, Ato Boldon z Trinidadu (*1973), zaběhl famózní čas 19,80 s; jeho odstup od vítěze byl však pětmetrový. Pro srovnání lze uvést, že na následujících olympijských hrách v Sydney v roce 2000 byl vítězný čas na této trati „pomalých“ 20,09 s.

Světový rekord na populární „stovce“ od té doby nutně působí poněkud skromně ve srovnání s tímto rekordem na dvojnásobné trati. Johnson totiž běžel v průměru obě stometrové poloviny za 9,66 s, zatímco dnešní světový rekord na stovce je 9,74 s. Na stometrovém sprintu by srovnatelné zlepšení nejlepšího výkonu znamenalo zaběhnout čas na úrovni 9,60 s! To prostě v současnosti nikdo nedokáže. Výkon 19,32 s je zcela fenomenální a patří mezi nejlepší výkony dosavadní atletické historie. <<

Vladimír Socha, historik a biolog